

circulus
berkel

100-100-100 afvalvrij

Projectaanpak en resultaten

Door Friederike Kleijn, Anne Telman-Oosterwijk, Michiel Westerhoff

15 maart 2016 versie definitief

Kies voor elkaar.

Inhoudsopgave

1	Aanleiding en achtergrond	4
1.1	Inleiding	4
1.2	Beleidskaders gemeenten en Circulus-Berkel	4
1.2.1	<i>Actuele beleidsspeerpunten en planontwikkeling</i>	5
1.2.2	<i>Inhoudelijke focus 100-100-100 afvalvrij</i>	6
2	Overzicht en resultaten weekopdrachten	7
2.1	Weekopdrachten	7
2.2	Statistieken	7
2.3	Kort verslag per weekopdracht	8
2.3.1	<i>Organisatie in huis</i>	8
2.3.2	<i>Hoeveelheid verpakkingen</i>	9
2.3.3	<i>Hoeveel PMD</i>	9
2.3.4	<i>Keuze in de winkel</i>	10
2.3.5	<i>Afval van warme maaltijd</i>	10
2.3.6	<i>Slim bewaren</i>	11
2.3.7	<i>Slim koken</i>	11
2.3.8	<i>Oude elektronica</i>	12
2.3.9	<i>Weggeven</i>	12
2.3.10	<i>Voedselverspilling</i>	13
2.3.11	<i>Verpakkingen</i>	13
2.3.12	<i>Restjes</i>	14
2.3.13	<i>Goed voornemen</i>	14
2.3.14	<i>Verpakking</i>	15
2.3.15	<i>Stokje doorgeven</i>	15
3	Communicatie voor, tijdens en na het project	16
3.1	Interne communicatie	16
3.2	Werving	16
3.3	Startbijeenkomsten gemeenten	16
3.4	Startbijeenkomst Dag van de Duurzaamheid	17
3.5	Nieuwsbrieven	17
3.6	Communicatie rond inzamelexperiment	18
3.7	Persaandacht	18
3.8	Inzet overige media Circulus-Berkel	18
3.9	Slotbijeenkomst	19
3.10	Vervolgcommunicatie	19
3.11	Ervaringen en leerpunten	20

4	Resultaten onderzoek meting restafval en keukenafval	21
4.1	Samenstelling en spreiding huishoudens	21
4.2	Resultaten meting restafval	22
4.2.1	<i>Opzet</i>	22
4.2.2	<i>Resultaten</i>	22
4.3	Resultaten keukenafval	23
4.3.1	<i>Opzet</i>	23
4.3.2	<i>Resultaten</i>	23
5	Resultaten onderzoek enquête onder alle deelnemers	25
5.1	Vragen en antwoorden	25
5.2	Toelichting op de enquêteresultaten	31
6	Conclusies en vervolgonderzoek	32

1 Aanleiding en achtergrond

1.1 Inleiding

In 2014-2015 heeft afvalbeheerder Rova in haar werkgebied, dat bestaat uit 21 gemeenten in Overijssel, Gelderland, Utrecht, Drenthe en Flevoland, het programma 100-100-100 afvalvrij uitgevoerd. Daarbij gingen 100 huishoudens gedurende 100 dagen met zichzelf de strijd aan om 100% afvalvrij te leven. De resultaten waren bijzonder positief. Deelnemers waren zich meer bewust geworden van wat ze zelf kunnen doen aan preventie en afvalscheiding. Er was veel enthousiasme en deelnemers gaven elkaar positieve feedback. Ze zagen hun totale hoeveelheid afval, inclusief restafval, aanzienlijk dalen. Er zijn door Rova nieuwe inzichten vergaard over de (on)mogelijkheden van een huishouden om afvalvrij te leven en de rol die gemeente en rijksoverheid daarin (kunnen) spelen.

Circulus-Berkel heeft dit succesvolle project 100-100-100 afvalvrij van Rova medio 2015 overgenomen en dat in het eigen werkgebied uitgevoerd. De start was op vrijdag 9 oktober 2015 (de dag van de duurzaamheid); deelname eindigde op 17 januari 2016. Op 12 februari was het feestelijke slotevenement.

1.2 Beleidskaders gemeenten en Circulus-Berkel

Het project paste uitstekend binnen de beleidskaders van de gemeenten, die samen met Circulus-Berkel op zoek zijn naar een volgende stap op weg naar een afvalvrije samenleving. Ook past dit project goed in het strategisch en communicatiebeleidskader van Circulus-Berkel, waarin de nadruk wordt gelegd op participatie door *“mensen uit te dagen zelf aan de slag te gaan met het reduceren van afval, binnenshuis en buitenshuis. We stimuleren hen hierin hun eigen verantwoording te nemen. We faciliteren onder andere door het verhogen van het kennisniveau, observeren, moedigen aan. In de communicatie is het perspectief dat van de burger, niet Circulus-Berkel of de gemeente”*¹.

Het project 100-100-100 afvalvrij zien we als een goede start voor deze nieuwe koers.

¹ Communicatiebeleidsplan Circulus-Berkel 2015 – 2019

1.2.1 Actuele beleidsspeerpunten en planontwikkeling

De wegwerpeconomie ligt achter ons. De circulaire economie biedt kansen². Vanuit die gedachte is begin 2015 in de acht gemeenten overeen gekomen om te werken aan minder afval en meer grondstoffen en kringlopen waar mogelijk te sluiten.

■ Voedselverspilling en GF

Toegesplitst op voedselverspilling en GF(keukenafval) in het restafval richten actuele beleidsspeerpunten en planontwikkeling zich op het volgende streven.

We streven naar minder voedselverspilling bij huishoudens; voor het onvermijdbare verlies aan GF/ etensresten (keukenafval) streven we naar een wijze van verwerking met zo min mogelijk milieudruk. Kansrijke scenario's worden getoetst aan de doelen van waardecreatie van Circulus-Berkeel (excellent presteren, minder afval, meer grondstoffen, sociale activering, participatie). Voor dit doel worden scenario's getest en geëvalueerd als proef in gebieden met verschillend type bebouwing. Het betreft een integrale benadering van de keten met

(a) preventie: zo veel mogelijk voorkomen van voedselverspilling bij huishoudens;

b) inzameling van keukenafval: een wijze van verzamelen die uitnodigt om deze stroom gescheiden te houden en aansluit bij de verwerking en

(c) verwerking van keukenafval: een wijze van verwerking met zo min mogelijk milieudruk. Op basis van de ervaring van deze proeven is er kennis aanwezig welke stappen gezet moeten worden voor opschaling van acties naar een groter gebied³.

■ Plastic verpakkingsmateriaal, metalen verpakkingen en drankpakken (PMD)

Het vermijden van voedselverspilling en het vermijden van keukenafval in restafval zijn daarmee speerpunten in gemeentelijk beleid. Daarnaast is recentelijk in diverse gemeenten gestart met het verzamelen van plastic verpakkingsmateriaal, metalen verpakkingen en drankpakken (PMD). Dat is een grote verandering die bij inwoners ook veel vragen oproept: wat hoort waar? Wat gebeurt er eigenlijk mee? Komt toch niet alles bij elkaar? Waarom mogen sommige verpakkingen wel bij het PMD en andere weer niet? Omdat dit een logisch geheel vormt met voedsel en keukenafval, heeft PMD prioriteit in onze communicatie.

² Het Cleantech-convenant, februari 2015, ondertekend door alle 8 gemeenten en kennisinstellingen

³ Projectplan GF en voedsel, Circulus-Berkeel, najaar 2015 (in ontwikkeling)

1.2.2 Inhoudelijke focus 100-100-100 afvalvrij

Gezien de hierboven beschreven context lag het voor de hand om de inhoudelijke focus van 100-100-100 afvalvrij te richten op

- het vermijden van voedselverspilling zodat het aandeel van GFT in huishoudelijk afval wordt gereduceerd;
- het vermijden van keukenafval en GFT in het restafval en
- het correct aanleveren van verpakkingen van plastic, metalen en drankenkartons (PMD) in PMD-container of -zak.

Bij het eerste, tweede en derde speerpunt was de interventie gericht op gedragsverandering door communicatie. Verder bevatte het project een experiment dat meer inzicht moest geven in het tweede beleidsspeerpunt, het vermijden van keukenafval en GFT in het restafval. Het experiment hield in dat 50 deelnemers in de tweede helft van het project hun GF apart aanleverden in een papieren zak; 50 deden dat in een box, en lieten dat wekelijks afvoeren.

Dit rapport doet verslag van de opzet en het verloop van 100-100-100, de ingezette communicatiemiddelen en de onderzoeksresultaten.

2 Overzicht en resultaten weekopdrachten

2.1 Weekopdrachten

Een belangrijk onderdeel van het project was het online platform. Op dit platform konden deelnemers wekelijks het zelf gewogen aantal grammen of kilo's restafval invoeren in de afvalmeter. Deelnemers werden op het platform uitgenodigd hun ervaringen, tips en foto's op de website te plaatsen. Tevens werden deelnemers iedere week uitgenodigd aan een opdracht mee te doen. Aan bod kwamen thema's zoals het inkopen, bewaren en verwerken van voedsel, het omgaan met keukenafval, verpakkingsafval en meer. Hieronder een kort overzicht van de opdrachten die in de 100 dagen aan bod kwamen.

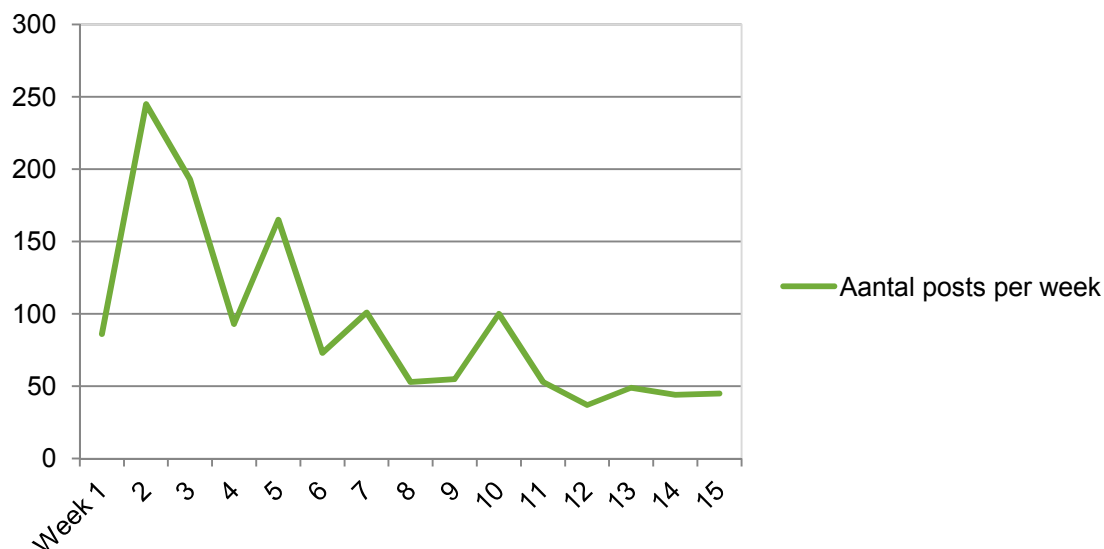
- Week 1: Hoe heb jij jouw huishoudelijk afval in huis georganiseerd?
- Week 2: Hoeveel verpakkingen maak jij open op een dag?
- Week 3: Hoeveel PMD (plastic, metaal en drankenpakken) gaat bij jou op één dag in de afvalbak?
- Week 4: Welke keuze maak jij in de winkel om minder afval in huis te halen?
- Week 5: Welk afval maak je tijdens het bereiden van een warme maaltijd?
- Week 6: Welke voedselproducten heb jij nog in de kast liggen?
- Week 7: Welke maaltijdresten houd jij over na de maaltijd?
- Week 8: Hoeveel ongebruikte elektrische apparaten vind je in jouw huishouden?
- Week 9: Wat zou je weg willen geven aan een ander?
- Week 10: Hoeveel GF (groente, fruit en andere voedselresten) heb jij op één dag?
- Week 11: Welke verpakking is jou het meest opgevallen tijdens dit experiment?
- Week 12: Hoe houd jij geen restjes over met de Kerstdagen?
- Week 13: Welke goede voornemens heb je om ook in 2016 afvalvrij te leven?
- Week 14: Van welke verpakking neem je in 2016 definitief afscheid?
- Week 15: Aan wie geef jij het stokje door?

2.2 Statistieken

De weekopdrachten zijn goed ontvangen, elke week kwamen weer veel reacties binnen. Ook naast de weekopdrachten, plaatsten deelnemers ook tips en ervaringen in een post. De volgende statistieken laten het gemiddelde aantal posts per week en per dag zien..

Totaal aantal posts (100 dagen)	Gemiddeld aantal posts per week	Gemiddeld aantal posts per dag
1392	96,5	13,92

Aantal posts per week

2.3 Kort verslag per weekopdracht

2.3.1 Organisatie in huis

Afvalvrij leven. Dat is een flinke uitdaging! Hoe gaan we dit voor elkaar krijgen? De eerste stap is zorgen voor een goed systeem in huis. In deze korte weekopdracht (vrijdag/zaterdag/zondag) vragen wij om te delen hoe jouw afval is georganiseerd in huis. Waar staan de bakken en waarom? Is het tijd voor aanpassingen?

Het viel ons op dat veel deelnemers al heel goed bezig zijn. In huis zijn al de nodige maatregelen genomen om afvalscheiding effectief en gemakkelijk te maken. De één heeft wat meer ruimte dan de ander, maar iedereen heeft op zijn of haar manier wel iets bedacht om afval scheiden goed mogelijk te maken. Aan aantal deelnemers hebben ook een foto gemaakt om te laten zien hoe het bij hun in huis eruit ziet.

Aantal berichten	Gemiddeld per dag
86	28,7

2.3.2 Hoeveelheid verpakkingen

Veel producten die we kopen zitten in een verpakking. Maar weet jij eigenlijk wel hoeveel verpakkingen je nu werkelijk in handen hebt, openmaakt en weggooit? We gaan het deze week testen door het aantal geopende verpakkingen bij te houden!

Om de resultaten van deze opdracht zichtbaar te maken, stond een teller bij deze weekopdracht die het totaal aantal geopende verpakkingen laat zien en ook het gemiddelde toont per huishouden. De teller is geëindigd met een totaal van 1126 geopende verpakkingen en een gemiddelde van 23 per huishouden.

Deze opdracht blijkt goed voor een stukje bewustwording. Soms is verbazing te lezen in de berichten over de hoeveelheid verpakkingen die ongemerkt geopend worden.

“Vandaag wel 10 verpakkingen variërend van een pak SAP, papiertje van de boter, plastic van de kip en een glazen pot saus, maar ook de verpakking van de antibiotica. Dat gaat snel. Wel goede opdracht, heel bewustmakend.”

– Ellen de Bruin

Anderen worden meteen aangespoord om actie te ondernemen.

“Hier begint men zo bewust te worden dat men geen zakjes thee meer willen uitkiezen. Dan wil men liever de losse thee want die telt niet mee aangezien die al open gemaakt is.”

– Hay Day

Aantal berichten	Gemiddeld per dag
245	35

2.3.3 Hoeveel PMD

We weten nu hoeveel verpakkingen we openmaken op een dag. Maar wat doe je er vervolgens mee? Hoeveel verpakkingen gooien we eigenlijk weg op een dag? Deze week kijken we naar PMD (plastic verpakkingen, metalen verpakkingen en drankenkartons). Deze mogen nu in de oranje zak of container. We vragen jullie deze week voor één dag bij te houden wat je weggooit bij het PMD.

Het resultaat is erg verschillend: sommigen hadden veel PMD, anderen minder. De meeste deelnemers geven aan dat het van dag tot dag verschilt hoeveel PMD er weggegooid wordt. Op een verjaardag haal je nou eenmaal meer voedsel in huis, en dit kan meer verpakkingen opleveren.

We zijn blij te horen dat deelnemers zich gestimuleerd voelen om na te denken over het afval

dat ze in huis halen. Saskia Juijn plaatste de volgende ervaring op de website:

“Ik had toch weer niet genoeg lege (plastic) tasjes bij me zodat de groenteboer me ook weer een plastic tasje mee moest geven. Daar baal ik dan van. Nog meer tasjes meenemen dus als ik boodschappen ga doen. Leerzaam, dit 100-100-100 project!”

Aantal berichten	Gemiddeld per dag
193	27,6

2.3.4 Keuze in de winkel

We hebben nu 3 weken gekeken naar ons afval in huis, maar het begint eigenlijk een stapje eerder: in de winkel. De keuzes die je in de winkel maakt, bepalen in principe welke grondstoffen en afval je later in huis weggooit. Wij zijn benieuwd naar jullie ervaringen en tips bij het doen van inkopen!

De afgelopen week hebben we gevraagd om na te denken over keuzes die bij aankoop al gemaakt kunnen worden om minder afval in huis te krijgen. Het gaat dus over preventie en het is ons duidelijk dat dit onderwerp veel deelnemers bezighoudt. In de reacties op het platform zien we bijvoorbeeld dat veel boodschappen niet meer in de supermarkt gedaan worden, maar op de markt of bij een boerderijwinkel.

Aantal berichten	Gemiddeld per dag
93	13,3

2.3.5 Afval van warme maaltijd

Eten doen we elke dag. Maar hoeveel afval produceren we daar nu eigenlijk mee? Deze week zijn we benieuwd naar wat voor afval er overblijft na het bereiden van een warme maaltijd. We hebben het dan niet over de etensresten, maar over de zakjes, potjes en snijafval. Laat het zien!

Bij deze opdracht hebben de deelnemers ook weer van zich laten horen en zien. Er zijn veel foto's gemaakt van het afval dat met het bereiden van een maaltijd wordt geproduceerd. Hoewel het afval is, is het ook een feest om naar te kijken. Voor ons springen met name de reacties eruit van deelnemers die laten zien zich meer bewust te zijn van hun afvalproductie dan voorheen. Zo schreef Annelies Baakman het volgende:

“Er gaat een hoop afval doorheen rond het avondeten heb ik gemerkt. Gelukkig is een groot gedeelte recyclebaar.”

Ook de familie De Wit wordt bewust van hun afval productie:

“Ik kwam er na de opdracht achter: een maaltijd zonder restafval! Leuke bewustwording!”

Aantal berichten	Gemiddeld per dag
165	23,6

2.3.6 Slim bewaren

In Nederland wordt ongeveer 14% van ingekochte etenswaren weggegooid door huishoudens. Wat zonde van de energie die er al in gestoken is! Wij zijn daarom benieuwd of jij nog voedselproducten hebt waarvan je niet goed weet wat je ermee moet, misschien denk je er zelfs over om deze weg te gooien? Dit kan in je voorraadkast liggen, maar ook in de vriezer. Deel jouw lijstje met “lastige” producten en wie weet kiest een kok jouw lijstje uit om daar een recept mee te maken. Je krijgt dan advies op maat!

Wat opviel aan de ingeleverde lijstjes is dat er veel producten tussen zitten die gerust lange tijd bewaard kunnen worden, mits koel en droog bewaard. Denk aan gedroogde bonen, blikken groenten en vis, specerijen, en vruchten op sap. Op sommige van die producten staat weliswaar een houdbaarheidsdatum, maar een product kan ook daarna nog lange tijd goed blijven. Zien, ruiken en proeven luidt het advies!

Een aantal producten gaat in kwaliteit wel achteruit na de houdbaarheidsdatum. Dat geldt bijvoorbeeld voor meel, iets dat meermalen in de lijstjes terugkwam. Dat rijst dan niet meer goed. Maar voor het binden van sauzen of het maken van pannenkoeken kan het dan vaak nog goed gebruikt worden. Dat geldt ook voor het genoemde teffmeel en roggemeel.

Aantal berichten	Gemiddeld per dag
73	10,4

2.3.7 Slim koken

We blijven in het thema van voedselverspilling deze week. Vorige week ging het over slim bewaren, maar slim koken kan ook helpen tegen het verspillen van voedsel. Daarom gaan we deze week kijken hoe slim jullie koken! Wat blijft in jouw huishouden over van de warme maaltijd? Daarmee bedoelen we de maaltijdresten die nog in de pan zitten of op het bord achter blijven.

Deze week kwamen er veel lege borden en pannen voorbij op het platform. Het maakt ons duidelijk dat de deelnemers aan dit project heel goed weten hoe ze voedselverspilling kunnen

voorkomen. Bijvoorbeeld door slim inkopen en op maat koken. Soms zelfs zo op maat en goed gepland dat er precies nog een maaltijd in zit voor een andere dag. Opvallend was ook dat als maaltijdresten overbleven, deze meestal niet zomaar werden weggegooid. Onze deelnemers lieten zien dat je deze restjes vaak nog prima de volgende dag als lunch kan eten of zelfs op een andere manier weer kan verwerken in een nieuwe maaltijd.

Aantal berichten	Gemiddeld per dag
101	14,4

2.3.8 Oude elektronica

Deze week kijken we verder dan het dagelijkse afval en betrekken een bijzonder waardevolle afvalstroom in de weekopdracht: elektrische apparaten. In elektrische apparaten zitten veel grondstoffen die opnieuw gebruikt kunnen worden, maar dan moeten deze apparaten wel bij de verwerking terecht komen. Wij vragen ons af hoeveel ongebruikte elektrische apparaten in jouw huishouden verstopt zijn. Denk bijvoorbeeld aan oude mobiele telefoons of die krultang die je nooit gebruikt. Alles met een stekker of batterij telt deze week mee!

Op het platform is een teller geplaatst om het aantal ongebruikte apparaten bij te houden en hierop zijn maar liefst 177 ongebruikte apparaten op ingevuld. Als we de aantallen meetellen die buiten de teller om zijn geplaatst, dan komen we op een totaal van 227 ongebruikte apparaten! Het gemiddelde van de huishoudens die deze opdracht hebben gedaan, komt daarmee op 7 ongebruikte elektrische apparaten per huishouden.

Aantal berichten	Gemiddeld per dag
53	7,6

2.3.9 Weggeven

Deze week is onze aandacht verschoven naar 't heerlijk avondje dat eraan komt. En dat maakt de uitdaging om afvalvrij te leven misschien juist even wat lastiger. Worden de cadeautjes afvalvrij? Dit ligt in de handen van de inpak Piet. De opdracht deze week blijft in de sfeer van de cadeautjes en weggeven. Wij vragen om eens te kijken of er dingen zijn in huis die je niet gebruikt en weg zou willen geven. Dit kan aan vrienden of familie, maar kan natuurlijk ook hier op het platform of bij een kringloopwinkel aangeboden worden.

Iedereen heeft wel spullen in huis die eigenlijk niet gebruikt worden en misschien wel weg kunnen. Maar weggooien doen we natuurlijk liever niet, dus waarom niet weggeven aan een ander? Het blijkt dat ook de deelnemers genoeg hebben om weg te geven, op het platform werden veel waren aangeboden. Een sapcentrifuge heeft via het platform zelfs een nieuwe

eigenaar gevonden! Bij andere producten werd aangegeven dat ze naar een vriend of familielid gaan of naar de kringloop gebracht worden.

Aantal berichten	Gemiddeld per dag
55	7,9

2.3.10 Voedselverspilling

Vorige week zijn de inzamelmiddelen uitgedeeld voor de deelnemers die meedoen aan het keukenafval-experiment. We zijn benieuwd wat er dagelijks in de zak of box verdwijnt. De vraag luidt: wat gooi je aan keukenafval op een dag weg? En zit daar iets tussen wat de vraag oproept of dat wel echt bij het keukenafval hoort? Je kunt een dag meedoen of meer dagen, net wat je wilt. Een foto is natuurlijk leuk, maar een stukje tekst voldoet ook.

We zitten nu midden in het experiment met keukenafval. We zijn benieuwd wat deelnemers elke dag aan keukenafval (GF) hebben. De deelnemers hebben deze opdracht aangepakt en we hebben 100 reacties gekregen. Het is duidelijk dat niet elke dag hetzelfde is, niet iedereen kookt elke dag. Maar deze deelnemers maken dat goed door hun GF afval te laten zien op dagen dat zij voor meerdere dagen koken. De verschillen in hoeveelheid GF is goed zichtbaar in de onderstaande afbeelding.

Aantal berichten	Gemiddeld per dag
100	14,3

2.3.11 Verpakkingen

Verpakkingen hebben het grootste aandeel in het huishoudelijk afval in de meeste huishoudens. In de tweede week hebben wij gevraagd om te kijken hoeveel nieuwe verpakkingen geopend worden op één dag, dit waren er soms nog best veel! Nu 9 weken later zijn wij benieuwd welke verpakking jou het meest is opgevallen en bijgebleven tijdens dit experiment.

Deze week wordt duidelijk waar de verpakkingenindustrie volgens onze deelnemers stappen kan zetten. Met name de dubbele verpakkingen vallen op als verpakking waar verbetering mogelijk is. Deelnemers geven aan soms verrast te worden met nog een verpakking nadat de eerste verpakking is geopend. Daarnaast valt het de deelnemers nu ook op hoeveel verpakkingen uit gelamineerde materialen bestaan en deze kunnen niet goed gerecycled worden. Denk aan de chipszak, kruidenmixpakjes en bepaalde soorten koffie.

Aantal berichten	Gemiddeld per dag
53	7,6

2.3.12 Restjes

De Kerstdagen komen eraan deze week en tijdens deze dagen pakken we vaak flink uit met maaltijden met vrienden of familie. Wij wensen iedereen hele fijne dagen en veel lekkers om te eten. Maar voor het zover is vragen we nog even na te denken of je nog tips hebt om te zorgen dat je geen restjes overhoud van het Kerstdiner.

Er zijn in de week van de restjes veel goede tips geplaatst. De meeste deelnemers hebben van tevoren goed nagedacht over hoe ze de Kerstdagen in zouden gaan. De meest genoemde tip is zorgen dat je de dag erna lekker van de restjes kan eten. Op deze manier hoef je dit eten niet weg te gooien. Een andere tip is om een maaltijd te serveren die uit kleine hapjes bestaat. Deze kan je vervolgens gemakkelijk meegeven aan je gasten of zelf als restje opeten te volgende dag.

Aantal berichten	Gemiddeld per dag
37	5,3

2.3.13 Goed voornemen

Deze week vieren we de jaarwisseling! Een nieuw jaar staat vaak in het teken van goede voornemens. Wij zijn benieuwd welke voornemens je hebt (of kan bedenken) als we het over huishoudelijk afval hebben. Ga je voor nóg minder restafval? Of ga je alternatieven zoeken voor niet herbruikbare verpakkingen? Laat weten hoe jij in 2016 een afvalvrij leven zou willen realiseren.

Het is duidelijk dat de deelnemers het huidig ingeslagen pad willen blijven volgen! In veel reacties is te lezen dat deelnemers het komend jaar doorgaan met het afval scheiden op het niveau dat ze zichzelf nu hebben aangemeten. Er zijn ook deelnemers die aangeven nieuwe doelen te stellen voor het komend jaar. Denk dan aan het verminderen van de inhoud van de PMD-container of het restafval nog verder verminderen waar mogelijk. Als concreet doel zeggen meerdere deelnemers de containers minder vaak aan de weg te gaan zetten.

Aantal berichten	Gemiddeld per dag
49	7

2.3.14 Verpakking

Deze week is de eerste volle week van het nieuwe jaar. Tijd om nog eens goed te kijken naar je goede voornemens en deze wat specifiek te maken. Deze week zijn wij benieuwd of er verpakkingen zijn waar je in 2016 definitief afscheid van wil nemen.

De deelnemers zijn het er aardig over eens dat zij in dit nieuwe jaar toch echt geen plastic zakjes voor groente meer gaan gebruiken. Ze nemen veel liever (en net zo gemakkelijk!) een eigen tasje mee om het groente en fruit in mee naar huis te nemen. Nu is vanaf 1 januari ook een verbod ingevoerd op gratis plastic tasjes, dus wie weet volgen vele anderen het voorbeeld van onze deelnemers.

Aantal berichten	Gemiddeld per dag
44	6,3

2.3.15 Stokje doorgeven

We zijn bijna aan het einde van dit experiment! Nog een paar dagen en dan zijn de 100 dagen voorbij, maar hoe dan verder? Want de 100 dagen zijn wel voorbij, maar de uitdaging om minder afval te produceren stopt natuurlijk niet! Hoe zou jij anderen willen inspireren om duurzamer met afval om te gaan, aan wie zou jij het stokje willen doorgeven?

De reacties van deze week laten zien dat deelnemers graag het stokje doorgeven. Niet alleen aan de eigen familie of vrienden, maar juist ook aan grotere spelers in de afvalbranche. Zo zijn er deelnemers die hun stokje willen doorgeven aan de gemeente, opdat zij ook nog stappen kunnen zetten en burgers verder kunnen motiveren om naar minder restafval te gaan. Maar ook producenten en Circulus-Berkel zelf zijn aangewezen om het stokje over te nemen. Circulus-Berkel heeft met dit project al grote stappen gezet, maar zal zeker met de resultaten van dit project nieuwe ontwikkelingen inzetten.

Aantal berichten	Gemiddeld per dag
45	6,4

3 Communicatie voor, tijdens en na het project

Voor en tijdens het 100-100-100-project is veel aandacht besteed aan communicatie rondom het internetplatform 100-100-100. Daarbij hebben zowel de eigen media een belangrijke rol gespeeld als de massamedia. Hieronder een overzicht, dat wordt afgesloten met een korte beschouwing en een aantal leerpunten.

3.1 Interne communicatie

In juli 2015 is gestart met het samenstellen van een projectdocument, waarin onder meer het strategische kader, de uitgangspunten, doelen en praktische afspraken werd vastgelegd. Denk daarbij aan doelen, doelgroepen, focus van het project, communicatie, samenstelling projectgroep, planning en budget. Dit document is besproken tijdens een interne kick-off, waar directie, beleidsadviseurs, communicatieadviseurs, projectgroepleden en enkele overige intern betrokkenen bij aanwezig waren.

Daarna volgde een interne mededeling en een uitgebreid artikel in het personeelsmagazine, waarin onder meer een medewerker aan het woord kwam dat eerder aan het Rova-project had deelgenomen (bijlage 1). Zij kon uit de eerste hand vertellen wat deelname voor had betekend.

Voor het klantencontactcentrum werd een Q&A opgesteld voor het beantwoorden van vragen van geïnteresseerde deelnemers en anderen.

3.2 Werving

De werving van deelnemers vond plaats vanaf eind augustus tot 9 oktober. Dit gebeurde via

- een advertentie in de huis-aan-huisbladen (bijlage 2)
- een communicatie-toolkit die aan acht gemeenten ter beschikking werd gesteld, waarin onder meer een kort bericht was opgenomen, een lang bericht, een twitterbericht, een Q&A voor klantencontactcentra van gemeenten en beeldmateriaal (bijlage 3)
- persbericht voor huis-aan-huisbladen en regionale media (RTV)
- een flyer die zowel digitaal als in druk is verspreid via gemeenten en Circulus-Berkel
- persoonlijke verzoeken van communicatie- en beleidsadviseurs aan wethouders, beleidsambtenaren en enkele prominenten in onze regio.

3.3 Startbijeenkomsten gemeenten

Deelnemers (en geïnteresseerde deelnemers) zijn per gemeente uitgenodigd voor een informatieavond, die bijna alle plaatsvonden op het gemeente- of stadhuis. Daar is goed gebruik van gemaakt: per bijeenkomst telden we gemiddeld 20 – 40 deelnemers. Zij kregen er een presentatie over de achtergrond van het project, de aanpak van het project, en konden vragen stellen. De presentatie werd gegeven in koppels van telkens een directeur en/of beleidsadviseur en/of communicatieadviseur. Wethouder en beleidsambtenaar waren daarbij meestal aanwezig.

3.4 Startbijeenkomst Dag van de Duurzaamheid

Op 9 oktober, op de Dag van de Duurzaamheid, is de officiële aftrap van het project geweest. Dit gebeurde tijdens een grootschalig publieksevenement in Apeldoorn, waar tal van festiviteiten plaatsvonden op duurzaamheidsgebied. Circulus-Berkel organiseerde daar in samenwerking met een duurzaam werkende kok, Hanneke van der Werf, een kookdemonstratie 'koken zonder restjes', waarna de eerste koppen soep, bij wijze van officiële aftrap, werden uitgereikt door wethouder Mark Sandmann (Apeldoorn) en directeur Henk Knip (Circulus-Berkel) aan deelnemers en geïnteresseerde bezoekers.

Links: Henk Knip reikt soep uit; rechts: opnamen voor NOS Journaal

3.5 Nieuwsbrieven

Voor en tijdens het 100-100-100-project zijn, zo om de twee weken, in totaal tien nieuwsbrieven uitgebracht die via e-mail werden verstuurd aan deelnemers en belangstellenden. In deze nieuwsbrieven werd een terugkoppeling gegeven van de resultaten van de weekopdrachten en werd overig kort nieuws belicht. Toonzetting en stijl waren altijd positief, informatief en inspirerend, waarmee we de sfeer op het internetplatform wilden doorzetten. Deze nieuwsbrieven dienden niet alleen als feed-back, maar waren tegelijkertijd een reminder voor deelnemers die het internetforum al enige tijd niet meer hadden bezocht, die weekopdrachten waren vergeten, of om een andere reden (tijdelijk) niet actief waren.

De nieuwsbrieven gingen naar in totaal bijna 200 deelnemers en belangstellenden. Gemiddeld werd de nieuwsbrief door 71,5% van de deelnemers geopend. Voor dit type nieuwsbrief een mooie score. Daarbij was het verschil tussen nieuwsbrieven klein, wat inhoudt dat de belangstelling voor de nieuwsbrief gaandeweg het project min of meer gelijk bleef.

3.6 Communicatie rond inzamelexperiment

In de tweede helft van de 100 dagen werd de groep in drieën gesplitst. Vijftig huishoudens ontvingen een set zakken voor de wekelijkse afvoer van keukenafval, vijftig huishoudens ontvingen een zogeheten Bioboxx, een opvouwbare doos zonder naden, waardoor het afval niet gaat lekken. De derde groep ging verder zonder mee te doen aan dit experiment. De communicatie over dit experiment heeft plaatsgevonden via de nieuwsbrief en via een persoonlijke brief voor aanvang van het experiment. Ook bij het materiaal dat mensen ontvingen, zat een begeleidende brief.

3.7 Persaandacht

Het project 100-100-100 trok veel aandacht van landelijke, lokale en regionale media.

- Op de Dag van de duurzaamheid was er een speciale uitzending van het NOS journaal, waarin het camerateam een deelnemend gezin filmde dat ter plekke een sorteeraanlyse deed van restafval, onder leiding van Circulus-Berkel. Zie <http://www.npo.nl/nos-de-dag-van-de-duurzaamheid/09-10-2015/15act1009Duur1> (start rond minuut 54)
- Gedurende de 100 dagen werd er in totaal 30 keer aandacht aan besteed in De Stentor, De Gelderlander en huis-aan-huisbladen. In de Stentor en De Gelderlander waren dit vooral interviews met deelnemers, die vaak werden aangevuld met commentaar vanuit Circulus-Berkel. In sommige gevallen ging het om een commentaar of blog.
- Vanuit de vakpers was er redactionele aandacht in Binnenlands Bestuur en Afval!
- Verder besteedden de meeste gemeenten aandacht aan het 100-100-100-project op hun gemeentepagina's. Dit gold vooral voor de aankondiging van het project.
- Meermalen zijn interviews afgegeven aan regionale en lokale radio- en televisiestations, in het bijzonder Omroep Gelderland en RTV Apeldoorn. Op de dag dat de resultaten bekend werden, was er op Omroep Gelderland 's avonds op televisie een nieuwsitem te zien. Ook na afloop was er aandacht voor de resultaten en de vraag 'hoe verder te gaan'.

3.8 Inzet overige media Circulus-Berkel

■ Waarde magazine

In het tweemaandelijks e-zine van Circulus-Berkel, bedoeld voor wethouders, ambtenaren, raadsleden en overige professionele relaties, is 4 keer aandacht besteed aan het project in de vorm van een artikel of interview.

■ Paginagrote advertentie

Ter afsluiting van het project, en mede om de gewenste olievlekwerking te bevorderen, is een paginagrote advertentie geplaatst in alle huis-aan-huisbladen in de regio om de resultaten onder de aandacht te brengen, de ervaringen van deelnemers weer te geven, evenals de reacties van wethouders en overige bijzondere deelnemers. Deze pagina is als bijlage opgenomen.

Recycle Wijzer
Van gemiddeld 150 naar 21 kg restafval per inwoner per jaar: het kan!

100-100-100
100 dagen afvalvrij
De Resultaten

Op de dag van de Duurzaamheid, op 9 oktober 2015, startte het project 100-100-100 in de gemeenten Apeldoorn, Bronckhorst, Brummen, Doesburg, Deventer, Epe, Lochem en Zutphen. In totaal 150 huishoudens gingen de uitdaging aan om 100 dagen lang 100% afvalvrij te leven. Ze wogen wekelijks hun restafval en deelden hun ervaringen en tips op het internetforum 100-100-100.

Het project is voorbij, de balans opgemaakt. Is het deelnemers gelukt om afvalvrij te leven? Nou, ze kwamen wel heel erg ver! Gemiddeld hielden de deelnemers één zevende van het restafval over dat de rest van de huishoudens in deze gemeenten produceren. En dat is een geweldige score. We delen op deze pagina graag met u hun ervaringen, tips, en hun antwoorden op de vraag aan wie zij het stokje graag zouden willen doorgeven.

Top 5
tips van de deelnemers

- 1 Doe bewust inkopen, kies voor producten die niet (over-)verpakt zijn
- 2 Producten over de datum zijn vaak nog prima geschikt voor consumptie. Zien, ruiken en proeven zijn voldoende om dit te kunnen beoordelen.
- 3 Raadpleeg de lijst voor GF en PMD op www.circulus-berkel.nl om te weten wat in welke bak hoort
- 4 Teveel gekookt? Maak van de restjes iets lekkers. Kijk bijvoorbeeld eens op www.kleekpedita.nl
- 5 Als je de keuken, badkamer en schuur handig inricht op afvalscheiding, maak je het jezelf en je gezinsleden makkelijker

circulus berkel

Fragment van de advertentie. De gehele advertentie is als bijlage toegevoegd.

■ Filmpjes

Tijdens de start- en slotbijeenkomst zijn filmpjes gemaakt, die zijn gedeeld via sociale media en gebruikt worden bij presentaties. Deze zijn te vinden op het YouTube-kanaal van Circulus-Berkel.

3.9 Slotbijeenkomst

Op 12 februari werd een feestelijke slotbijeenkomst georganiseerd voor deelnemers, beleidsambtenaren, wethouders, pers en overige betrokkenen. Daarin zijn de resultaten gedeeld en hebben deelnemers ervaringen uit kunnen wisselen.

3.10 Vervolgcommunicatie

Gepland zijn een koffie-ochtend op zaterdag 2 april om nader van gedachten te wisselen over het vervolg. Hiervoor zijn zowel deelnemers als andere belangstellenden uitgenodigd. Centraal staat de vraag: wat kunnen we doen om de kring van enthousiaste scheiders uit te breiden? De bijeenkomst vindt plaats in het kader van de Clean Tech Tomorrow Dagen, een regionaal initiatief waarin inwoners, bedrijfsleven en onderwijs wordt uitgedaagd invulling te geven aan een regionale, circulaire economie.

3.11 Ervaringen en leerpunten

Eén van de doelen van dit project was 'het creëren van een olievlekwerking': we willen ten slotte graag dat deze koplopersgroep gevolgd wordt door steeds meer mensen. Terwijl het internetplatform vooral bezocht werd door de deelnemers zelf, en de deelnemers in de opdracht 'aan wie zou u het stokje doorgeven' aangeven er regelmatig of veel met hun omgeving over te praten, zijn ook de overige media onmisbaar in de beoogde olievlekwerking: geef je het onderwerp aandacht, dan volgt ook vanzelf aandacht. Dat geldt zowel voor de eigen media (website, nieuwsbrief, twitter) als voor de massamedia (rtv, kranten). Deze aandacht moet overigens wel worden voortgezet na het project, bij voorkeur in een vorm waarbij 'de kracht van de inspiratie', de positieve toonzetting, het 'zelf ervaren' en 'goed afval scheiden wordt de norm' voorop blijven staan.

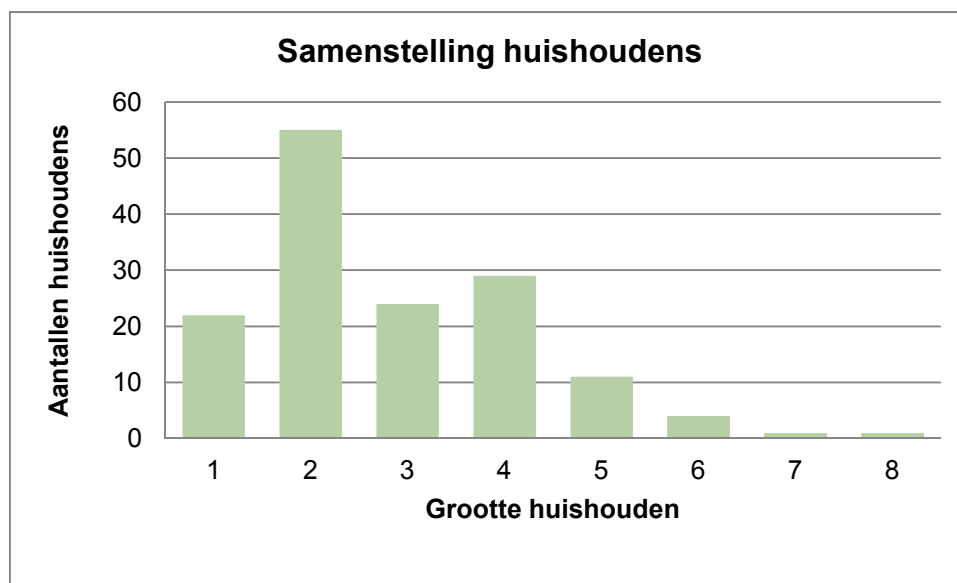
Slotbijeenkomst onder leiding van Dolores Leeuwin, Broodfabriek naast Pakhuis Noorderhaven, Zutphen

4 Resultaten onderzoek meting restafval en keukenafval

4.1 Samenstelling en spreiding huishoudens

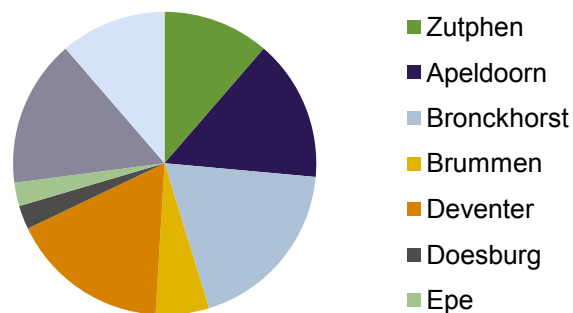
In totaal hebben 147 huishoudens meegedaan aan het project 100-100-100. De meeste huishoudens bestaan uit twee personen (55), de huishoudens met 4 personen (29) komen op de tweede plaats, direct gevolgd door huishoudens van 3 personen (24) en 1 persoon (22). In totaal elf gezinnen telden vijf personen, in zes gevallen ging het om gezinnen van zes personen of meer.

Grootte en aantallen huishoudens

De huishoudens zijn als volgt verdeeld over de acht gemeenten: Apeldoorn 24; Bronckhorst 30; Brummen 9; Deventer 27; Doesburg 4; Epe 4; Lochem 25; Zutphen 18.

Aantal huishoudens per gemeente

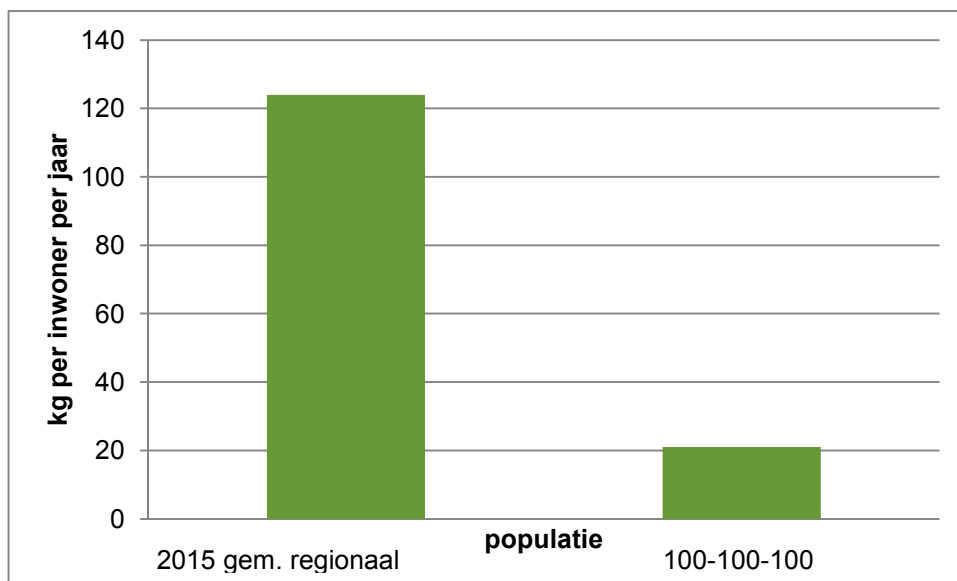
4.2 Resultaten meting restafval

4.2.1 Opzet

Deelnemers hadden aan het begin van het project een kofferhaak met een digitale lezer ontvangen om hun restafval mee te kunnen wegen. Op het internetplatform vulden zij wekelijks het aantal grammen in. Zij konden daarbij de vergelijking maken met het gemiddelde van alle deelnemers, het gemiddelde van inwoners in de regio en het gemiddelde op landelijk niveau. Van de 147 huishoudens vulden 71 deelnemers de meter voldoende regelmatig in (minimaal 5 en maximaal 15 keer) om een indicatie te krijgen van de gemiddelde vermindering van het restafval. In totaal zijn 832 metingen opgenomen.

4.2.2 Resultaten

De resultaten laten in de loop van de eerste weken al snel zien een forse vermindering van restafval zien; in de periode rond de feestdagen in december loopt dat wat op. In 2015 is het gemiddelde in de regio 124 kg per inwoner per jaar. Deelnemers aan het 100-100-100-project laten, omgerekend naar een jaargemiddelde, zien dat zij 83% minder restafval produceren. Zij komen uit op 21,3 kg per inwoner per jaar. Daarbij komt dat 75% van de deelnemers onder dit gemiddelde zat.

De score is vergelijkbaar met de cijfers die Rova eerder uitbracht. Duidelijk is in elk geval dat een substantiële vermindering van het restafval mogelijk is.

Groot blijkt de frustratie als door een ongelukje ineens restafval ontstaat. “Wat een pech. Liet ik vorige week een groot serviesbord kapot vallen, waardoor het gewicht van mijn restafval omhoog schoot. En nu heb ik een kapotte beker....”

4.3 Resultaten keukenafval

4.3.1 Opzet

Het 100-100-100-project werd gebruikt voor een kleinschalige experiment met keukenafval, een stroom die in de nabije toekomst van grote waarde kan zijn. Nu wordt GF vooral ingezet als grondstof voor compost; in de nabije toekomst zien we mogelijkheden voor de inzet van GF voor wormenkwekerijen, de kweek van insectenlarven voor veevoer en huisdierenvoer. In de verdere toekomst zou GF mogelijk ingezet kunnen worden ter vervanging van aardolie voor de productie van bioplastics, biopolymeren, smeermiddelen, coatings, geur- en smaakstoffen. Diverse grotere pilots staan gepland voor 2016; deze kleinschalige experimenten vormden daarvoor een eerste begin.

In de tweede helft van de vijftig dagen hebben 59 huishoudens deelgenomen aan een experiment waarbij keukenafval wekelijks apart werd afgevoerd. Van deze groep ontvingen 30 huishoudens een papieren zak, 28 huishoudens ontvingen een opvouwbare box (Bioboxx). De papieren zak wordt gebruikt in Zweden voor de inzameling van keukenafval. De Bioboxx is een nieuw, Nederlands product.

4.3.2 Resultaten

In kilogrammen gemeten, en omgerekend naar een gewicht per inwoner per jaar, zou inzameling van keukenafval met de papieren zak 62 kg opleveren. De Bioboxx scoort met 82 kg iets beter. Monsters van het afval zijn op drie momenten onderzocht. Daaruit bleek het keukenafval nauwelijks vervuiling te bevatten, vooral te bestaan uit schillen, snijresten en

etensresten. Er was in de monsters sprake van enige schimmelvorming. De kwaliteit van het materiaal uit zak of box was vergelijkbaar.

De beide inzamelmiddelen konden zowel rekenen op waardering als op kritiek; men was daarbij niet eensluidend in het oordeel. Voorzichtig kunnen we de conclusie trekken dat geen van beide middelen op een breed draagvlak kunnen rekenen.

5 Resultaten onderzoek enquête onder alle deelnemers

5.1 Vragen en antwoorden

Aan het einde van het project zijn deelnemers geënquêteerd via internet. Hieronder een weergave van de vragen en antwoorden, met aan het eind een toelichting op opvallende of belangwekkende cijfers.

Aantal respondenten

respondenten	respons abs.	respons rel.
vragenlijst onvolledig ingevuld	5	6%
totale respons	87	100%

Soort deelnemer aan het project

soort deelnemer	respons abs.	respons rel.
huishouden	79	91%
bestuurlijk/politiek/ambtelijk actief op beleidsterrein	8	9%

Belangrijkste drijfveren om aan project mee te doen

drijfveer	respons abs.	respons rel.
verbeteren van het milieu in het algemeen	69	79%
grondstoffen besparen	42	48%
vermijden van keukenafval en gft in het restafval	29	33%
correct aanleveren van verpakkingen van plastic, metalen en drankpakken (pmd) in pmd-container of -zak	28	32%
vermijden van voedselverspilling	19	22%
ik werd gevraagd om mee te doen	6	7%
anders	9	10%

Belangrijke obstakels om afvalvrij te leven

obstakel	respons abs.	respons rel.
gedachteloos inkopen doen	30	35%
gebrek aan informatie/kennis	20	23%
gedachteloos dingen weggooien	10	12%
ik was te optimistisch (willen is makkelijker dan kunnen)	7	8%
anders	31	36%

Belangrijke steuntjes in de rug tijdens het project

steuntjes in de rug	respons abs.	respons rel.
het succes van mijn gedrag stimuleerde mij om verder te gaan	40	46%
de wekelijkse opdrachten op het online platform	27	31%
de interactie op het online platform	24	28%
mijn huisgenoten stimuleerden mij/wij stimuleerden elkaar	17	20%
de communicatie over het succes van het project	8	9%
mijn familie, vrienden etc. stimuleerden mij/wij stimuleerden elkaar	3	3%
anders	6	7%

Meest aansprekende slagzin

slagzin	respons abs.	respons rel.
100% verpakkingen mee met pmd	33	38%
100% eten schoon op	16	18%
100% keukenafval bij gft	11	13%
anders	18	21%
geen antwoord	8	9%

Mate geslaagd in doel 100% eten op

mate geslaagd	respons abs.	respons rel.
20%	1	1%
50%	3	3%
60%	2	2%
65%	1	1%
70%	2	2%
75%	2	2%
80%	9	10%
85%	3	3%
90%	14	16%
95%	11	13%
98%	5	6%
99%	6	7%
100%	18	21%
geen antwoord	10	12%

Mate geslaagd in doel 100% keukenafval bij GFT

mate geslaagd	respons abs.	respons rel.
0%	1	1%
70%	1	1%
80%	1	1%
90%	6	7%
95%	5	6%
98%	2	2%
99%	4	5%
100%	57	56%
geen antwoord	10	12%

Mate geslaagd in doel 100% verpakkingen mee met PMD

mate geslaagd	respons abs.	respons rel.
50%	1	1%
75%	1	1%
80%	4	5%
85%	2	2%
90%	11	13%
95%	11	13%
98%	2	2%
99%	2	2%
100%	43	49%
geen antwoord	10	12%

Frequentie wekelijkse opdrachten uitgevoerd of geprobeerd uit te voeren

frequentie	respons abs.	respons rel.
elke week	24	28%
regelmatig, maar niet elke week	30	35%
nauwelijks tot niet	28	32%
geen antwoord	5	6%

Opdracht meest bijgedragen tot het doel afvalvrij leven te komen

opdracht	respons abs.	respons rel.
• hoeveel verpakkingen maak jij open op een dag?	33	38%
• welke keuze maak jij in de winkel om minder afval in huis te halen?	29	33%
• hoeveel pmd (plastic, metaal en drankpakken) gaat bij jou op één dag in de afvalbak?	21	24%
• welke verpakking is jou het meest opgevallen tijdens dit experiment?	19	22%
• hoe heb jij jouw huishoudelijk afval in huis georganiseerd?	18	21%
• hoeveel ongebruikte elektrische apparaten kan je vinden in jouw huishouden?	12	14%
• welke voedselproducten heb jij nog in de voorraad- en vrieskist liggen?	7	8%
• welke maaltijdresten houd jij over na de maaltijd?	7	8%
• welke goede voornemens heb je om ook in 2016 afvalvrij te leven?	7	8%

• van welke verpakking neem je in 2016 afscheid?	7	8%
• maak een foto van jouw afval als je een warme maaltijd hebt gemaakt	6	7%
• wat zou je weg willen geven aan een ander?	5	6%
• hoeveel gf (groente, fruit en andere voedselresten) gooi jij op één dag weg?	4	5%
• hoe houd jij geen restjes over met de kerstdagen?	2	2%
• aan wie geef jij het stokje door?	2	2%

Deelname aan experiment keukenafval

deelname	respons abs.	respons rel.
59 respondenten hebben deelgenomen		
gebruikte de papieren zak	30	35%
- waarvan (beide antwoorden mogelijk):		
■ tevreden over de proef met de papieren zak	20	
■ ontevreden over de proef met de papieren zak	24	
gebruikte de Bioboxx	29	33%
- waarvan (beide antwoorden mogelijk):		
■ tevreden over de proef met de Bioboxx	23	
■ ontevreden over de proef met de Bioboxx	18	
niet meegedaan	23	26%
geen antwoord	5	6%

Oordeel over communicatie rond inzamelexperiment keukenafval

oordeel	respons abs.	respons rel.
positief	43	49%
neutraal	15	17%
negatief	3	3%
kan dit niet beoordelen	21	24%
geen antwoord	5	6%

Oordeel over nieuwsbrief tijdens het project

oordeel	respons abs.	respons rel.
positief	45	52%
neutraal	30	34%
negatief	1	1%
kan dit niet beoordelen	6	7%
geen antwoord	5	6%

Percentage minder restafval tijdens het project

percentage	respons abs.	respons rel.
0%	10	12%
1%	1	1%
5%	7	8%
7%	1	1%
10%	16	18%
15%	2	2%
20%	6	7%
25%	7	8%
30%	1	1%
40%	1	1%
50%	13	15%
60%	1	1%
70%	2	2%
75%	3	3%
80%	4	5%
90%	4	5%
geen antwoord	8	9%

In de toekomst benaderen voor eventuele vervolgacties

benaderen	respons abs.	respons rel.
ja	77	89%
nee	4	5%
geen antwoord	6	7%

5.2 Toelichting op de enquêteresultaten

De resultaten van deze enquête laten onder meer zien wat de belangrijkste drijfveren zijn om deel te nemen (milieu), wat belangrijke obstakels zijn om 'gewenst gedrag' te vertonen (gedachteloos inkopen, niet weten hoe iets moet worden afgevoerd) en wat deelname aantrekkelijk maakte (gaming-elementen, feedback op het eigen gedrag, interactie, steun vanuit het gezin, nudging). Opdrachten rond verpakkingen leidden in dit experiment volgens deelnemers meer tot het doel 'afvalvrij leven' dan opdrachten rond voedsel, keukenafval en overige. Men waardeerde de communicatie via e-mail, had zelfs graag een wekelijkse nieuwsbrief gezien. De grote meerderheid is bereid om door te gaan met het thema bij vervolgacties, wat duidt op een onverminderd enthousiasme na 100 dagen.

6 Conclusies en vervolgonderzoek

Het project is door deelnemers en betrokken organisatie als stimulerend en positief ervaren. We realiseren ons dat we te maken hebben met een voorhoede, een peloton koplopers dat we graag verder willen stimuleren en inzetten om de groep 'volgers' te vergroten. Wat we gaan doen, en hoe, is onderwerp van gesprek in een vervolgssessie.

Een tweede conclusie is dat er aandachtspunten zijn voor communicatie. Zo blijkt er behoefte aan meer informatie over plastic verpakkingen, metalen verpakkingen en drankpakken (PMD). Met name de vraag 'wat-hoort-waar' hoorden we regelmatig gesteld, en het gebrek aan kennis daarover vormde een obstakel voor goed scheidingsgedrag.

Vermoedelijk geldt eenzelfde kennisgebrek voor GF. Hoewel de lijst wat in de groene container lang is, denkt menigeen dat alleen groente- en fruitafval in de groene bak horen.

Een ander obstakel voor goed scheidingsgedrag vormde 'gedachteloosheid': zonder nadenken inkopen, zonder nadenken in de verkeerde container weggooiën. Op het moment dat deelnemers verpakkingen gingen tellen, bewust de samenstelling ervan bekeken en erachter kwamen hoeveel samengestelde verpakkingen en folieverpakkingen niet recyclebaar waren, werden inkopen veel bewuster gedaan en niet-recyclebare of overbodige verpakkingen gemeden. De stap naar preventie was daarmee gezet. Aandachtspunt voor Circulus-Berke is dat we het Meldpunt Verpakkingen – nu nog onbekend - in onze communicatie onder de aandacht brengen. Daar kunnen burgers hun klachten en ongenoegens over verpakkingen in elk geval kwijt.

Alle materiaal dat nu verzameld is – en in andere 100-100-100-projecten wordt - vormt een schat aan informatie dat vraagt om een nadere analyse. De interactie op het platform, de enquêteresultaten, de opmerkingen en meer, bieden een prachtig 'inkijkje' in normen, meningen, gedrag, twijfels en hindernissen. Omdat we denken dat dit materiaal interessante aanknopingspunten biedt voor gedragsverandering, pleiten we dan ook voor een grootschaliger, diepgravender onderzoek van dit materiaal.

6.1 Bijlage: slotadvertentie

Recycle Wijzer

Van gemiddeld 150 naar 21 kg restafval per inwoner per jaar: het kan!

100-100-100

100 dagen afvalvrij

De Resultaten

Op de dag van de Duurzaamheid, op 9 oktober 2015, startte het project 100-100-100 in de gemeenten Apeldoorn, Bronckhorst, Brummen, Doesburg, Deventer, Epe, Lochem en Zutphen. In totaal 150 huishoudens gingen de uitdaging aan om 100 dagen lang 100% afvalvrij te leven. Ze wogen wekelijks hun restafval en deelden hun ervaringen en tips op het internetforum 100-100-100.

Het project is voorbij, de balans opgemaakt. Is het deelnemers gelukt om afvalvrij te leven? Nou, ze kwamen wel heel erg ver! Gemiddeld hielden de deelnemers één zevende van het restafval over dat de rest van de huishoudens in deze gemeenten produceren. En dat is een geweldige score. We delen op deze pagina graag met u hun ervaringen, tips, en hun antwoorden op de vraag aan wie zij het stokje graag zouden willen doorgeven.

Top 5 tips van de deelnemers

- 1 Doe bewust inkopen, kies voor producten die niet (over-)verpakt zijn
- 2 Producten over de datum zijn vaak nog prima geschikt voor consumptie. Zien, ruiken en proeven zijn voldoende om dit te kunnen beoordelen.
- 3 Raadpleeg de lijst voor GF en PMD op www.circulus-berkel.nl om te weten wat in welke bak hoort
- 4 Teveel gekookt? Maak van de restjes iets lekkers. Kijk bijvoorbeeld eens op www.kliekikipedia.nl
- 5 Als je de keuken, badkamer en schuur handig inricht op afvalscheiding, maak je het jezelf en je gezinsleden makkelijker

Wat hebben deelnemers geleerd?

Bewustwording van het eigen gedrag. Minder verpakkingen kopen die niet recyclebaar zijn, op maat koken, niets eetbaars weggooien. Je keuken en schuur handig inrichten op afvalscheiding. Weten wat in welke bak moet. Dat zijn zo enkele leerpunten die er uit springen. Een greep uit de reacties op het internetforum 100-100-100:

Anne, Brummen: 'In mijn omgeving is lang niet iedereen zich bewust van het belang van het scheiden van afval. Reacties die ik kreeg varieerden van 'ingewikkeld' tot 'onzin'. Aangezien wij en onze kinderen al vele jaren afval - waar mogelijk - scheiden, lag de uitdaging in dit project bij het nog meer bewust worden van de soorten verpakkingen.

We zullen mensen in onze omgeving blijven vertellen welke voordelen het heeft om bewuster met afval om te gaan.'

Marc, Epse: 'In totaal hebben we gedurende het project 6710 gram restafval gehad. Dit restafval bevat 2890 gram volle stofzuigerzakken, 1240 gram gesneuveld glas en aardewerk en 2580 gram overig restafval. We hebben met veel plezier meegedaan met dit project en zullen op dezelfde voet doorgaan.'

Karin, Zutphen: 'We hebben laten zien dat er zo veel meer mogelijk is. Maar ook hebben we gezien dat er beperkingen zijn in regelgeving en dat er soms praktische belemmeringen zijn bij afvalscheiding. En dat we meer

aandacht moeten hebben voor groepen die niet zo makkelijk hun afval kunnen scheiden.'

Frans, Vorden: 'Naast kwaliteit en prijs laten we nu ook de verpakkingsoort (en verpakkingshoeveelheid) doorslaggevend zijn bij onze inkopen. We willen verder graag anderen uitleggen hoe eenvoudig het is om de afvalberg te verkleinen.'

Loes, Halle: 'Bij het doen aankopen kies ik voortaan het liefst voor onverpakte spullen of spullen met zo min mogelijk verpakkingmateriaal. Verder wil ik mijn afval goed blijven scheiden, minder afval produceren, en meer materialen zoals glazen potten hergebruiken.'

Peter, Doesburg: 'Door in je keuken de afvalbakken voor groen en PMD vooraan te zetten in het keukenkastje rem je het gebruik van de bak voor restafval af. We zien door het project wat we aan bruikbaar eten weggooien. Minder klarmaken en restjes gebruiken: dat werkt direct!'

Janneke, Deventer: '14,11 kg restafval gedurende dit project geproduceerd in ons huishouden van 2 volwassenen, 2 kinderen, 2 katten, 2 vissen en 1 slak. En we weten zeker dat dat nog minder kan als we ons aan onze goede voornemens houden. We zijn blij dat we mee hebben gedaan. Het was een inspirerend en zinvol project!'

We danken de deelnemers voor hun inzet en wensen hen een mooie, afvalvrije toekomst!

Aan wie geven zij het stokje graag door?

Kinderen, familie, vrienden, de school, de buurt: dat zijn degenen aan wie deelnemers het liefst het stokje doorgeven. Maar ook voor de gemeenten, Circulus-Berke!, de rijksoverheid en verpakkingproducenten ligt een taak.

Barbara, Eefde: 'Ik denk dat ik toch een paar stokken bij de Overheid leg. Er wordt op zoveel fronten voorlichting gegeven en actie gevoerd, dat er op landelijk, provinciaal en gemeentelijk niveau ook aandacht voor mag zijn. Houd de lijnen kort en maak het voor de burger overzichtelijk.'

Janneke, Deventer: 'Aan mijn man en kinderen. Ik probeer vooral een goed voorbeeld te geven met mijn gedrag en niet zozeer met een verhaal. Dat komt later misschien nog als ze groter zijn.'

Bea, Almen: 'Ik heb familie en buren verteld over mijn deelname aan de actie 100-100-100. Bovendien laat ik ze zien hoe ik onze afvalbakken heb ingericht. Ik hoop dat zij daar enthousiast door zijn geworden en zelf ook goed naar hun afvalstromen kijken.'

Ellen, Doesburg: 'Ik heb met verschillende mensen in mijn directe omgeving over het project gesproken. Ook op de basisschool van mijn jongste dochter. Het artikel dat in de Gelderlander stond waarin we werden geïnterviewd, hangt op het prikbord op school. De meeste mensen die ik erover sprak vonden het een fikse uitdaging of leek het moeilijk, maar na uitleg en het noemen van de door ons als gezin behaalde resultaten heb ik absoluut mensen geënthousiasmeerd om ook zelf bewuster om te gaan met afval.'

Red, Apeldoorn: 'Wij blijven doorgaan met het afval scheiden in ons eigen huishouden. Misschien dat we op verjaardagen en partijen het onderwerp ter sprake zullen brengen. De stok die ik zou willen doorgeven is de volgende: Laten we er met z'n allen voor gaan zorgen dat ons voedsel niet meer (over)verpakt verkocht wordt.'

Bennie, Zelhem: 'Het liefst geef ik het stokje door aan diegenen die voor al het zwerfafval verantwoordelijk zijn. Maar ja, wie zijn dat en hoe bereik je ze?'

Jeannet, Apeldoorn: 'Vrienden, kennissen en familie verteld over waar we mee bezig zijn, mensen attent gemaakt op wat er allemaal te scheiden valt. Ook op een internetforum waar ik vaak aan deelneem doorge-

geven welke hoeveelheid afval wij nu per week hebben. Ik hoop dat mensen het oppikken. Als ik zo om me heen kijk en luister worden steeds meer mensen zich bewust van de afvalberg en wordt er steeds meer hergebruikt.'

Frans, Vorden: 'Particulieren kunnen geen vuist maken in de richting van de verpakkingindustrie, maar de gemeenten en Circulus-Berke! (via instanties) wél. Inmiddels moet men voor plastic tassen in de winkel betalen, maar dat is maar een kleine stap op een lange weg. Stimuleringsregelingen om het gebruik van herbruikbaar materiaal te bevorderen en maatregelen waar men consequent verkwistend bezig is. Alleen op die manier zullen we die afvalberg echt kunnen verkleinen.'

Ook deze bestuurders deden mee! Dit zijn hun ervaringen

Voor meer reacties klik op www.circulus-berkel.nl/100-100-100
Download de rapportage van dit project op www.circulus-berkel.nl

Kies voor elkaar.

Minder afval, meer grondstoffen.

Yasemin Cegerek, lid Tweede Kamer en rapporteur circulaire economie: 'We laten met 100-100-100 zien hoeveel er mogelijk is. Alles wat we apart verzamelen en sorteren is grondstof voor nieuwe producten. We willen werk maken van de circulaire economie. Nieuwe banen scheppen. Initiatieven 'van onderop' zoals 100-100-100 zorgen ervoor dat we deze transitie sneller kunnen maken.'

Bert Groot Wesseldijk, wethouder in Lochem: 'Als je het wilt, kan het! Dat heb ik wel ervaren in deze 100 dagen. Deze ervaring wil ik graag doorgeven aan onze inwoners in Lochem.'

Luuk Tuiten, wethouder in Brummen: 'Door zelf met 100-100-100 mee te doen heb ik ervaren hoe gemakkelijk het gaat. Eigenlijk zou iedereen in de gemeente Brummen mee moeten doen. Minder afval heb je echt zelf in de hand!'

Jan Engels, wethouder in Bronckhorst: 'Het mooie aan dit project is dat iedereen een positieve bijdrage kan leveren. Het begint bij bewustwording, daarna is het gewoon een kwestie van doen! Ook in een gezin met drie pubers kan dat prima. Onze conclusie: eigenlijk hebben we geen grijze container meer nodig.'

Frits Rorink, wethouder in Deventer: 'In deze 100 dagen 100% afvalvrij viel me vooral de verpakking van producten op. Rookworst bijvoorbeeld zit én in plastic én in een aluminiumverpakking. Extra restafval dus. Zonde! Die rookworst koop ik daarom nu bij de slager. Ik hoop dat meer inwoners op de verpakking letten en bewust(er) gaan inkopen.'

Coby Pennings, wethouder in Zutphen: 'We kunnen met elkaar ons restafval verminderen. Belangrijk is een schonere milieu en je spaart bovendien je portemonnee.'

Peter Bollen, wethouder in Doesburg: 'Het is eigenlijk een kwestie van een nieuwe werkwijze en nieuwe patronen in je huishouden. Eenmaal een nieuw patroon aangenomen, gaat het afval scheiden in een moeite door zonder dat het extra inspanningen kost.'

Mark Sandmann, wethouder in Apeldoorn: 'Heel leerzaam om aan zoiets mee te doen. Wij zetten in Apeldoorn telkens stappen voor het verbeteren van afvalscheiding. Deze nieuwe inzichten helpen mee om daarin de goede keuzes te maken!'

Jan Aalbers, wethouder in Epe: 'Scheiden van afval en hergebruik van spullen en grondstoffen: een reuze stimulans voor een beter milieu en lagere kosten. Een goede gewoonte voor thuis, in de winkel én op het werk!'

Colofon

Auteurs:
Friederike Kleijn, Anne Telman-
Oostenwijk, Michiel Westerhoff

Versie: definitief
Datum: 15 maart 2016

In opdracht van: directie
Circulus-Berkel